

גן השלושה (הסחנה), תכנון ב"ראי העבר" עם הפנים לעתיד

מאת: גיל הר-גיל, מנהל שותף, גרינשטיין הר-גיל לאדריכלות נוף ותכנון סביבתי בע"מ

צולם ע"י שטרית הפקות

הבנויים והצמחייה שבו וכן את אופי השימוש של המבקרים בו. לאור זאת, הכנו תכנית אב חדשה, בתיאום עם מנהל הגן, יהודה כרמי, נציגי המועצה האזורית ונציגי רשות הטבע והגנים.

תכנית האב החדשה "נשענה" על ערכי תכנון שהחשובים בהם היו:

1. **כיבוד התכנית המקורית ואופייה** - שמירה על כוונות התכנית המקורית, תוך התאמת הגן לדרישות ההווה ולדרישות הצפויות בעתיד.
2. **שמירה וחיזוק ההרמוניה בגן** - חיזוק הרמוניה העיצובית בגן, תוך התייחסות למערכות הצמחייה, לחומרי ולפרטי הגמר ההיסטוריים.
3. **צניעות וכבוד** - שמירה על צניעות תכנונית וכבוד לעובדה שהאתר הוא גן לאומי ולא רק אתר נופש. התכנון כלומר שיתאים לתוכן הביקור בגן הלאומי שהוא, בדרך כלל, בדגש על המשאבי הטבע ועל המורשת ההיסטורית והארכיאולוגית.

תכנית האב "נשענה" גם על מספר מטרות פרוגרמטיות שהעיקריות היו:

1. **הארכת תקופת הפעילות** - בעיקר, ע"י הרחבת השימוש בגן גם לתקופת החוף. המטרה הייתה להשיג על ידי בניית ספא והוספת

לפני כ- 20 שנים, אחרי תקופה של "קיפאון" בפיתוח הגן, נפל בחלקנו כבוד גדול והוזמנו להיות אדריכלי הנוף של גן השלושה. משימתנו הייתה להמשיך את עבודת התכנון המיוחדת והמוצלחת של משרד אדריכלי הנוף ליפא יהלום וזן צור, חתני פרס ישראל, שעיצבו, תכננו וליוו את פיתוחו של הגן החל משנות ה-50 למאה הקודמת, במשך שנים רבות.

עד שנת 1954 שימש הסחנה, כדברי היוזם והמנהל הראשון של הגן, "כבריכת רחצה לאנשי הסביבה... הבריכה הייתה נעלמת מעין חואים, חבויה בין שדות מאובקים וסלעים בתוך הנוף הצחיח... בריכה לא גדולה, שמתוכה זרם נחל העסי לאפיק מפותל, מכוסה צמחייה עבותה של סוף קנה, פטל וצמחי גדות אחרים". (צבי בהיר, "גן ונוף", יולי 1978). אז, הוחלט להפוך את הסחנה ממקום רחצה לתושבי האזור, לאתר בילוי לאומי, מבלי לפגוע ביופייה הטבעי של הבריכה. ואכן, ב-1959 נחנך הגן הלאומי, גן השלושה, במעמד נשיא המדינה דאז, יצחק בן-צבי.

התחלנו את המעורבות שלנו בתכנון גן השלושה, בניסיון ללמוד ולהבין את תכנית האב ההיסטורית ואת כוונותיה, את מצב הגן על האלמנטים

ומגדל", הסמוך אליו.

גשר חדש - במקום גשר המלבנים הישן והמסוכן הוחלט לתכנן ולהקים גשר חדש. הוכנו חלופות לגשר החדש ונבחרה חלופה מועדפת, לה יתחנות רבים. אולם, בשלב ראשון הוחלט כי גשר המלבנים הישן יפורק והנחיצות של גשר חדש תיבחן בהמשך. לאחר עונת קיץ ללא גשר, הוסכם כי הגשר מיותר. פירוק הגשר פתר בעיית הבטיחות, הכפיל את אורך גוף המים הגדול בגן ונוצרה אטרקציה נוספת לשחינים.

מעגל תנועה בכניסה לגן - הקמת מעגל התנועה העניקה חזות חדשה, משהו, לכניסה. במעגל התנועה נעשה שימוש בקירות אבן בזלת, והודגש שם הגן.

תאורה רומנטית - כחלק מן הרצון להרחיב את שעות הפעילות ובזכות העבודה כי מי נחל עמל (המקור העיקרי למים באתר) הם בטמפרטורה קבועה, של 28 מעלות כל השנה, הוחלט על התאמת גן השלושה גם לרחצת לילה. בעקבות החלטה זו, בוצע פרויקט התאורה. הרעיון האדריכלי היה להאיר את האתר בתאורה רומנטית, "בלי לגנוב את ההצגה" מן הטבע ומן המים. לכן, הוחלט לא להשתמש בתאורה על עמודים. אלא, להאיר את גוף המים, בעיקר ע"י תאורה תת-מימית של גופי תאורה המקובעים ושקועים, מתחת לפני המים. הפרויקט תוכנן ובוצע בשיתוף פעולה עם אילן ידידיה מהנדס חשמל ומתכנן תאורה (דן שרון הנדסת חשמל בע"מ).

אזור הרחצה בקרבת טחנת הקמח - אזור שהיה מוזנח ולא בטוח, שוקם ושופץ, כולל שטחי הריצוף והשבילים המוליכים לאזור רחצה נמוך זה. השיקום נעשה גם תוך התייחסות ושמירה על אפיקי זרימה קטנים שהיו קיימים במשטחי השהייה וההליכה.

לסיכום, בגן הלאומי, גן השלושה, מתרחשת בפועל תופעה מיוחדת של עבודה עקבית ורצופה, לאורך שנים, בה מוגשמים עיקרי תכנית אב, הלכה למעשה. פרויקטים קטנים ובינוניים משלימים, אט, אט, את החזון שהוצב בתכנית האב לפני זמן רב.

פעילויות ומוקדי עניין לקבוצות ולתלמידים.

2. הרחבת שעות הפעילות - גם לשעות הערב והלילה, בין היתר, ע"י יצירת אפשרויות ללינה ולרחצה לילית, וכן ע"י הכשרת אזורים המתאימים לאירועים בערבים.

3. הרחבת שטחי הפעילות - הרחבת מגוון השימושים והוספת תוכן, בהתייחס למגוון משתמשים המגיעים לגן. לדוגמה, תכנון מקום לרחצה ולשכשוך לפעוטות ולילדים צעירים, להם חסרו מוקדי עניין בגן.

4. חיזוק הקשר בין חלקי הגן - בין היתר, על ידי תכנון שביל היקפי ויצירת רצף של אזורים מטופחים.

תכנית האב הציעה רשימה של פרויקטים נופיים ואדריכליים, אותם הומלץ לממש בעתיד, בהדרגה, לאור היכולת הכלכלית. במקביל, כדי לשמור ולחזק את ההרמוניה בגן, הוכן סט פרטי גמר "טיפוסיים" ורשימת צמחים לשימוש שוטף בגן.

לאורך השנים, מאז השלמת תכנית האב, בוצעו לאורה, בסבלנות ובדבקות, פרויקטים שונים. בין היתר בוצעו בגן השלושה הפרויקטים הבאים:

שביל ההיקפי - בוצעו חלקים מ"מערך השביל ההיקפי". ביצוע השביל תרם, בין היתר, לשיקום הדשא, משני צידיו, באזורים בהם סבל הדשא בעבר מדריכת יתר.

בריכת השכשוך - הוקמה בריכת שכשוך לפעוטות שסיפקה פתרון, "ברוח" הגן, לצורך במקום רחצה לילדים קטנים ולפעוטות.

בוסתן עצי פרי - בקרבת מוזיאון חומה ומגדל, על שטח בור שלא היה מטופח, ניטע בוסתן של עצי פרי ישראליים. ביניהם: תאנים מ-12 זנים שונים, רימונים ושקדים. בעתיד, יפותח הבוסתן לאתר לימודי עם שלט הסבר ליד כל עץ.

גן פעמוני ההתיישבות - גן עם מצילות ופעמונים "ישנים" שהיו בשימוש בישובים כפריים בארץ בעבר. גן פעמוני ההתיישבות יצר אטרקציה ערכית, המושכת קהל ובמיוחד קהל של תלמידים ומבוגרים, לאזור המזרחי של הגן. הגן תרם גם לאטרקטיביות של מוזיאון "חומה